

Skolhälsovården – en garant för barns hälsa

Många kommuner har i tysthet slopat skolhälsovårdens läkarundersökningar, vilket försämrar möjligheterna att upptäcka neuropsykiatriska tillstånd och andra medicinska problem. Det är också oklart vem inom skolans värld som har ansvaret för skolbarns fysiska och psykiska hälsa.

Skolhälsovården får runt om i Sverige allt svårare att hävda sin unika möjlighet att vara en garant för barns psykiska och fysiska hälsa. Skolöverläkartjänster har dragits in, och skolläkar specialiteten upphör som egen disciplin. Skolläkarinsatserna har i tysthet minimerats från tre läkarundersökningar per barn till att i många kommuner ske endast i förskoleklass. I en del kommuner görs inte en enda läkarundersökning på hela klasser överhuvudtaget.

Läkarundersökningar vid fem års ålder på barnavårdscentral har lyfts bort. Det kan i extremfall innebära att barnet efter fyllda 10 eller 18 månader inte träffar en enda läkare under hela sin uppväxt. I såväl gamla som nya skollagen betonas att både skolsköterska och skolläkare regelbundet ska göra klassundersökningar på alla stadier.

Vid återkommande screening utförd av skolläkare och skolsköterska får man kännedom om många barns problem/hälsa och därmed en ordentlig överblick över de medicinska problem och neuropsykiatriska tillstånd som skolbarn kan ha. Hälsoprofiler tillför viktig information om barns psykiska hälsa och välbefinnande och är en viktig hörnsten i dialogen med-

lan eleven, skolläkaren och skolsköterskan.

Skolhälsovården brottas med otydlighet om vem inom skolans värld som har det yttersta ansvaret för barns medicinska hälsa [1]. Är det den medicinskt ansvariga chefen eller rektorn? Vem har ansvaret för kvalitetssäkrad elevhälsa? Alla myndigheter har strukit orden *skolhälsovården* och ersatt dem med *skollan*, vilket i praktiken innebär att rektorn äger frågan. Ansvarsfrågan vandrar runt inom elevhälsan utan att någon får ett tydligt exekutivt ansvar och utan att ansvaret öronmärks att bli skolhälsovårdens uppgift.

Vi upplever att hälso- och sjukvårdslagen, som också styr skolhälsovården, tystas ned eller förträngs, vilket de fåtaliga tex Maria-anmälningarna inom skolhälsovården talar för [2].

Den nya skollagen från 2010 introducerar begreppet *elevhälsa* men lyfter bort begreppet *skolhälsovård* som egen enhet. Vi välkomnar att det i lagtext skrivs att elevhälsan ska omfatta medicinska, psykologiska, psykosociala och specialpedagogiska insatser, och att det för medicinska, psykologiska och psykosociala insatser ska finnas skolläkare, skolsköterska, psykolog och kurator [3, 4].

Vidare välkomnas att det ska finnas tillgång till personal med kompetens så att specialpedagogiska insatser tillgodoses. Skolhälsovårdens bästa bundsförvanter att hjälpa barn med särskilda behov är specialpedagogerna, där ett ömsesidigt mycket gott förtroende under lång tid utvecklas; likaså finns en bra samsyn med lärare och kuratorer.

Psykologerna däremot vill inte ta individfall, dvs enskilda barn. Viktig kunskap som psykologerna har i sin utbild-

Foto: Colourbox

Det oklara ansvaret för elevhälsan försvårar arbetet, menar Sophie Ekman.

ning tillförs inte skolhälsovården eller elevhälsan angående enskilda elevers hälsa. Psykologernas fokus blir i stället att vara stöd till rektorn och ge handledning till lärare baserat på lärarens problem i klassen, utan att inhämta den faktakunskap som vi inom skolhälsovården har om ADHD/ADD, Aspergers syndrom och andra funktionstillstånd.

Föräldrar önskar ofta att psykologerna skulle vilja vara stöd åt deras barn, t ex vid skilsmässa eller olika problemsituationer. Kuratorer gör detta gärna, men de finns endast på högstadiet.

Psykologerna fungerar bra i de viktiga elevhälsoteamen, och där uppstår aldrig generella problem, utan alla olika kategorier samarbetar väl. Psykologer gör särskolebedömningar och kan göra utredningar på rektorns eller elevhälsoteamets uppdrag, eftersom psykologerna anser att det är landstinget som har uppdraget att utreda eller stödja individuella barn.

I Solna har vi alltid prioriterat en väl utbyggd skolhälsovård, med skolläkare i alla kommunala grundskolor varje vecka och med skolsköterskor på hel- eller halvtid i alla skolor. Skolhälsovården bemödar sig om maximal service och tillgänglighet så att föräldrarna kan känna trygghet om någonting skulle hända deras barn på skoltid. Med mobil-

telefon är det lätt för skolsköterska och skolläkare att kontakta föräldrar.

Här är skolläkarens roll tydlig och viktig. Vår uppgift är att vara tillgängliga och att upptäcka avvikelser hos barnet samt att se och förstå de signaler som eleven sänder. I Solna har skolsköterskor och skolläkare individuella samtal och undersökningar med varje elev i förskoleklass och i årskurserna 4, 6 och 8. Därigenom upptäcks många olika medicinska tillstånd. Vi skriver remisser på 13–20 procent av alla skolbarn varje år, ganska jämnt fördelat mellan barnneuropsykiatrisk utredning, barnortoped, barnläkare, öron-, näs- och hörsel läkare, logoped och ögonläkare.

Därutöver utför skolhälsovården alla vaccinationer. Vi försöker också vid alla undersökningar ha med föräldrar, vilket i förskoleklass är obligatoriskt. För oss är föräldrasamverkan nyckeln till barns hälsa, och det är viktigt att ha med bägge föräldrarna om barnet har delat boende [5].

■ **Potentiella bindningar eller jävsförhållanden:** Inga uppgivna.

REFERENSER

1. Socialstyrelsen. Barn och ungdomar med psykisk ohälsa – vem tar hand om dem? Stockholm: Socialstyrelsen; 2010. <http://www.socialstyrelsen.se/publikationer/2010/2010-12-13>
2. Lundin N. Alltför få lex Maria-anmälningar i skolhälsovården. Läkartidningen. 2011;108:466-8.
3. Geland L. Kvalitetssäkrad elevhälsa kan förebygga utslagning av unga. Läkartidningen. 2011;108:460-1.
4. Gillberg C. Barnneuropsykiatrisk synsätt kan bidra till förståelse av social utslagning. Läkartidningen. 2001;98:2032-4.
5. Greitz B. Föräldrar som målgrupp i skolhälsovårdens tobaksarbete: en utvärdering av ett interventionsprojekt i Solna. Stockholm: Cancerpreventiva enheten, Karolinska sjukhuset; 1997. Rapport nr 10.

LÄS MER Fullständig referenslista Lakartidningen.se

SOPHIE EKMAN
skolöverläkare,
Solna stad
Sophie.Ekman@
solna.se